

SLAVJAN.

Časnik slovstven i uzajemen za Slavjane književne i
prosvetljene.

Vreduje i na svetlo dava Matija Majar v Celovcě (Klagenfurt).

Číslo 10. Izhadja desetput v létě po jednoj celý listině i
velja s poštninoy 3 florinte ali 2 rublja.

1875.

Kako izgleda obče-slavjanski književni jezik?

Slavjani imamo naj meněje osem književnih jezikov i osem literatur i literaturic, namreč jezik ruski, horvatsko-serbski, bolgarski, ilirsko-slovenski (za Slovence), ugarsko-slovenski (za Slovake), česki, poljski i lužičko-serbski, někoji pripočitaju ješče semo maloruski; mi imamo dva alfabeta cirilski i latinski, dva kalendarja julijanski i gregorijanski.

Književnoga obče-slavjanskoga jezika si pa do sada ješče nismo uredili i ustanovili, akoli nam je neobhodno potrěben, da nam nauki, věde i prosvěta naležito procvětaju i ves narod naš se povzdigne i prosvěti. To se može učiniti, jednom po obče-slavjanskem književnom jeziku; on nam se nedvojběno razvije v ne dalekom vremeni naravnim putem, tako rekuč, sam po sebě. Naj važnějša naloga prosvětlenim spisovateljam vsěh plemen slavjanskih obstoji sada jednom v tom, da se skerbno trude urediti i obrazovati obče-slavjanski književni jezik tako, da bude vsěm slavjanskim narečjam zajedno, koliko moguče, podoben, vslěd toga vsěm slavjanskim plemenam zajedno, koliko moguče lahko ponjaten, razumljiv i kako domač. Sada je tomu naj prikladnějše i zlatno vreme, da ga tako blagopulučno uredimo i obrazujemo, da se nam s svojem obče-slavjanskim jezikom ne priměri tak neprijetni slučaj, kako se je priměril Francusam i Němcam pri uredovanji i obrazovanji njih književnoga jezika. Obrazovali su namreč spisovatelji francuski jako izverstno svoj jezik, pa jednostrano, ozirajuč se samo na několiko francuskih narečji, ne pako na vsa, vslěd toga se je francuski književni jezik stal některim narečjam francuskim nepodoben i některim plemenam francuskim neznan, težko ponjaten i težko razumljiv. Od 36 milionov Francusov se mora 14 milionov francuskomu književnomu jeziku trudno i mudno učiti, ker se je jednostranim obrazovanjem daleko oddalil od govora některih plemen francuskih. Isto se je slučilo i Němcam, izbrali su si za književni jezik osobito jedno narečje Mišensko i obrazovali ga oziraje se samo na hochdeutsche

narečja, nimalo pako na narečja plattdeutsch severne Germanije, zato je nemški književni jezik narodu plattdeutsch govorečemu jako težko ponjaten, skoro kako neki tujdi jezik.

Take pogrške dolžni mi slavjanski spisovatelji se varovati, ostregati. Uredovaje i obrezovaje občeslavjanski književni jezik nadobno nam unimateljno paziti ne samo na jedno slavjansko narečje, nego na vsa narečja slavjanska, da nam on stane podoben vsem narečjam našim, lahko ponjaten vsem plemenam slavjanskim.

Délo uzvišeno — a pri vsem tom délo netežko, samo da spisavatelji raznih plemen slavjanskih složno deržimo se nekterih stalnih pravil. Taka pravila su:

1. Govoreči govorimo razložno i po malu, polagano po časé, tēm se mnogo lehče ponimamo i porazumimo, akoli bi razna narečja govorili. Poterpimo s različnostjami, ktere se nahode v narečjah slavjanskih; ne čudimo se, da se naša narečja znatno razlikuju; naš narod se je razselil po ogromno prostornih, od sebe jako oddaljenih, zemljah i plemena naša su tako razsějana uže več od tréh tisuć lét, točno skazati od 3060 lét; ako bi pri tom mi hotéli čemu čuditi se, bi se morali čuditi jednom tomu, da po osobitoj milosti božjej slavjanščina ni razpadla na nekoliko scěla različnih jezikov, kako je razpadel latinski jezik na jezik italijanski, hispanski, francuski, furlanski i tako dalje, slavjanščina se je porazdělila jednom na nekoliko narečij, ktera činivaju samo jeden jezik slavjanski i ktera su si ješče podnes tako podobna, da i neknjiževni Slavjani različna narečja govoreči se nerédko dosta dobro porazume, na priměr Slovenci se porazume govoreči s Slovakami, s Hervatami, s Serbami i s istimi Rusami. O časé francuske vojne pod Napoleonom I. su prisli Francusi i v slovenske kraje na Koruskoj, za njimi opet neznana vojska ruska, zaveznica avstrijanska, i Slovenci neknjiževni su v kratkom časé se s vojakami ruskimi porazuméli i su se hvalili govoreči: No glej! to su pravi Francusi, s njimi se možeš človek vsaj porazuméli. — Govori slavjanski su si mnogo podobniji, nego naši književni jeziki s različnoj pisarijoj i s različnimi pravopisami i krivopisami, ktere su si napravila razna plemena jednostrano ne gledeč na ostala narečja. Čto su pako naši nesložni i neuzajemni predniki neuzajemnoj pisarijoj pokvarili, to dolžni mi uzajemnostju opet poravnati i vladiti.

2. Ne zameťjmo niti cirilice niti latine, nego védečko obrazovani Slavjani navadimo se obojega alfabeta; to čine uže od nekada Slavjani cirilski: Rusi, Serbi i Bolgari; večja strana Slavjan uže sada zna cirilicu i latinu, isto mogu učiniti i Slavjani latine se služeči i déjstviteljno se najde nemalo Slavjan latine se služečih, kteri čitaju i knjige cirilicoj tiskane. Němci se služe neměčkoga svábaha i bez potrebe takže latinskih i gotičkih pismen, začto bi ne mogli obrazovani Slavjani naučiti i navaditi se cirilsko-slavjan-

skoga i latinskoga alfabeta, nas k tomu sila sili i slavjanska uzajemnost vabi.

3. Ne pipajmo se po dētinski o kolendarē, ne zameťujmo niti julijanskoga niti gregorijanskoga, nego sluŹimo se, kdě potreba kaŹe, vsi oběh kalendrov, na priměr v vaŹnih spisah, v doleŹitih listinah, pri kterih se ima točno znati den vēsti. Číslo (datum) navadimo se pisavati po julijanskom in po gregorijanskom kolendru; do sada nije bilo tako potreбно to činivati po tomu, čto su slavjanska plemena Źivela jedno od drugoga dosta odtudjeno i odděljeno, i se je uŹe samo od sebe vēdelo i podrazumělo, da je číslo napisano po kolendru gregorijanskom, ako je pisal Slovenec, Slovak, Čeh, Poljak ali luŹički Sorb i da je číslo po julijanskom kolendru, ako je pisal Slavjan pravoslaven. Sada je to jinače, nastupila nam je doba slavjanska i uzajemnost dējanska! Sada ne moŹe obstati nijedno pleme slavjansko, sovšem odděljeno od slavjanstva, sada se nerědko v onoj istoj knjigě, v onom istom čísle novin navadjaju vēsti iz raznih pokrajin Slavije, od raznih slavjanskih plemen, od spisovateljev sluŹečih se julijanskoga i jini gregorijanskoga kolendra. Jako netočno bi bilo v takom slučaji ne poznamenovati den zajedno po julijanskom i gregorijanskom kolendru. Do sada su bili v tom Slavjani pravoslavni mnogo uzajemniji, oni su mnogo častěji pisavali číslo zajedno po oběh kalendrah, nego Slavjani latine se sluŹeči. Kto ima číslo po julijanski naj dodá ješče 12 dni i to je číslo po gregorijanski, gregorijanskomu naj odpočita 12 dni i to je číslo po julijanski, na priměr 1./13. januarja, to je pervoga po julijanskom, 13. po gregorijanskom kolendru. Nemaľu štetu i škodu bi si lahko nanegli, ako bi pri vaŹnih vēstih ali doleŹitih ukazah, na priměr vojničkih i v obče, kdě je točnost potreבna, samo jedno číslo (datum) napisali, da bi se ne vēdelo ali velja po julijanskom ali po gregorijanskom kolendru.

4. Vsako slavjansko slovo običajno, budi v kteromkoli slavjanskom narečji, spada v obče slavjanski jezik; izvěrstnēja slova su pako ona, koja su znana vsemu narodu ali većej straně naroda. — Těm stava občeslavjanski knjiŹevni jezik bogat, vsem plemenam prijeten, lahko ponjaten, razumljiv i kako domač.

5. Odstranimo po malu, polagano, po časě iz slavjanščine tudja, neslavjanska slova i zaměnimo jih s slavjanskimi. Ne budimo v tom lěnivi, ne nosimo bez potrebe jigo tudjinstva i jinostranstva!

6. DerŹimo se spisovaje pravopisa slovoizpitnoga (etimologičnoga); samo po slovoizpitnom pravopisu se moŹe obče-slavjanski knjiŹevni jezik veljano urediti i ustanoviti; slovoizpitna pravila su jednaka vsem slavjanskim narečjam, po njih se narečja naša sbliŹaju v jedan obče-slavjanski jezik, poměn slov se razjasni, pravila grammatična se pokratjuju i polehčaju; slovoizpitni pravopis ustnovi i osnova knjiŹevni jezik.

7. Pišimo glede besednje (Still), koliko moguče, lahko razumljivo i ponjatno, ne někako zavito i naduto, pišimo v kratkih po-

vědih ne v dlouhých zamotaných periodách, ne stavljajmo glagolja vsěgda na konci povědi, ne stavljajmo bez potreby převeč nevidljivih statnih slov; slavjansčina je jazyk glagoljni (Zeitwörter-Sprache); těm se ona osnovno razlikuje od jazykov zapadno-evropejskih, kteri bi mogli imenovati se jazykami statnih nevidljivih slov (Sprachen der abstracten Substantiva).

8. Vědečko obrazovani Slavjani imamo si prisvojiti vsaj kratek obzor slavjanstva, obzor slavjanskich narečij, zemljepisa, zgodovine i prosvěte slavjanske, da nas vse zanima, čtogož zadeva kterokoli pleme slavjansko. — Ruskim Slavjanam je to lehko, na ruskich vseučiliščah se podučuje i učí jako poseben předmět slavjanověda; na neruskich vseučiliščah se to předmět ne přednáša, obzor črez slavjanstvo, akoli kratek, nam je jednako potřeben, k tomu je ne ruskomu Slavjanu potřeba naj menje slědečich knjiž i zemljevidov: J. P. Šafarika Narodopis slovanskí s zeměvidom, Karla Vladislava Zapa: Wseobecný zeměpis. Prag 1850. Ta knjižka je uže malo postarana, v Němčiji i Francuskoj se je od lěta, v kterom je se izdala ta knjižka, mnogo osnovno spremenilo, pa za neruskoga Slavjana, je ješče to naj lěpsi zemljepis, koliko věmo, zato jer je spisán iskrenim slavjanoljubjem; dalje je obrazovanomu Slavjanu potřeba: H. Kiepert's Landkarten von europaischen Russland i Landkarten von Asien; dalje Matija Majarja Ziljskoga: Vzájemní pravopis slavjanští to je uzajemna slovníka ali mlavnic (grammatika) slavjanska, obseže slovníku cerkveno-slavjansku, rusku, horvatsko-serbsku, česku, poljsku i uzajemno-slavjansku, za hrestomatiju k toj slavjanskoj gramatikě služi časnik „Slavjan,“ od kteroga su izišli, trije zvezki. Grammatika i pojedí zvezki Slavjana se dostanu vsaki po 2 fl. při spisovatelju v Celovčě (Klagenfurt, Austria).

9. Razlikujmo dosadažne književne jazyky pojedinih plemen slavjanskich od obče-slavjanskoga književnoga jazyka.

10. Čto je naměnjeno ljudstvu samo pojedínoga plemena slavjanskoga, dajmo tiskati v književnom jazyku dotičnoga plemena, to je, za Slovence po ilirsko-slovenski, za Slovake po ugarsko-slovenski, za Čechy po česki i tako dalje.

11. Střogo vědečka děla i spise naměnjene i važne obrazovanim Slavjanam vsěh plemen dajajmo na světlo obče-slavjanskim književnim jazykem.

12. Književní ruskí jazyk budi nam vsěm Slavjanam književnim obče-slavjanskim jazykem. Tomu imamo mnogo uzrokov převažnih. mnogo přičin předoležitih, navodimo samo některe. — Ruskí jazyk je krásen i jako bogat po slověh, naj bogatějši v celom slavjanstvě po slovníčich obdobah (an Grammatikal-Formen), on je začuval izmed vsěh slavjanskich narečij naj presnějšě i naj popolnějšě sklanje i časovanja on je živa staroslavjansčina i ima daleko naj bogatějšu literaturu i čto je naj doležitějšě, věč od 60,000,000 Slavjanam služi ruščina uže dějstviteľno za jazyk književní.

**) glej slovníku česko Terebelitský - a*

13. Kto bi ne znal po ruski naj piše pako v svojem narečji uzajemno, to je približevavno ruščině. Pisavajmo v svojim narečji pa deržimo se pri tom vsi predstojećih pravil, kromě toga pisavajmo, hoteći pisati obče-slavjanskim jezikom, ješče slědećih pravil: Uže je v tom sostavku rečeno, i se važnosti radi, ovdě ješče jedenkrat ponovi za vsa naša narečja:

Pišimo j (ali ņ) i pisme ъ vsěgda po sebě, kako posebno pisme, ne slučujmo te dvě pismeni niti s samoglasnikami, kako činivaju Rusi, někada i Čehi in Poljaki, niti s soglasnikami, kako činivaju Serbi. —

14. Vsa statna (substantiva) sklanjajmo v množniku 3. pad na ам, к рабам, дѣлам, 6. па ах, при рабах, дѣлах, 7. на ами, с рабами, с дѣлами.

To bi bilo blizo vse, čto nam je učiniti, da si priskerbimo jezik obče-slavjanski. Ostalo bi, to se vč, ješče nemalo razlik i ne-jednakostij, pa te bi se po malu same od sebe izgladile i poravnale, na priměr: *Slovenci*, bi město *ô, mož, si videl moju sestru, oni nesô*, bi pisali, *u, muž, si viděl moju sestru, oni nesu itd.* pridavna (adjektiva) tvrda bi sklanjali na *oga, omu, om, velikoga, velikomu velikom.*

Čehi bi se pomalu, pišuč po občeslavjanski, odvadili preglaševanja, to je spreměnjevanja slavjanskoga *a* v *e, u v i*; da bi pisali na priměr: *tajno, javiti* město: *tejno jeviti*; *jutro, jug* město: *jitro, jih.* —

Poljaki da bi po malu ostavili prečesto pomehčevanje slov.

Obširněje je to razloženo v mojoj uzajemnoj slovnice ali mluvnicě.

Obče-slavjanski književni jezik dobimo jamačno, nesomnjeno: ako se budemo deržali navedenih pravil, se nam bude obrazoval obče-slavjanski književni jezik vsěm plemenam slavjanskim lahko ponjaten, razumljiv in kako domač — ako se těh pravil bi ne deržali, dobimo obče-slavjanski jezik jednako, samo da on bude některim plemenam težko razumljiv, težko ponjaten, někako tudj, kako je težko ponjaten němečki književni jezik Němcam govorečim „*plattdeutsch*“, ali književni francuski jezik Francusam govorečim razna francuska narečja (pathois).

О СЛѢДАХ ПРАСЛАВЈАН.

(Надальеванје.)

Iz Indije su se donesle v Evropu i některe rastline: Перец = pepper (po sanskritski: pipali, pipar longum, der schwarze Pfeffer) smo dobili iz Indije s imenom вред.²¹⁾

²¹⁾ Lassen 1, 278.

Двѣ растлинѣ Индії властнѣ, фажол обичнї (faseolus vulgaris) і огурец (окурка) стѣ пришлѣ о часѣ Александра М. в Македонію і в Геладу і стѣ се разпространилѣ і удомачилѣ по Геладѣ і по осталој Европѣ.

Бѣр је в Индії познал уже о часѣ Александра М. Онесікрітос. „О берѣ (bosmogon) говори Онесікрітос, да је то жито нѣколико мекше од пшенице і да се сѣје в дежелѣ мед рѣкама.“²²⁾ „Ератостенес каже, да се Индіја повлажі по дежеванјі полѣтном і да се равнине поноре. Мед тѣм дежеванјем се сѣје лен і просо; далѣје сесам сорочинско просо і бер.“²³⁾ О часѣ Плініја је бер принесел се в Италију; он пише о том: „Бер се је из Индіје в Италију впељал, је черикласт іма на стеблѣ главку (палічку, шішку, Kolben) богато зерієм — всега жита је најродовитиѣше. Једно зерно насне по три мереце (terni sextarii). Сѣјати се іма в земљішче влажно.“²⁴⁾

Інді Аріјі су уже в давновекості зналі очень ізкусно і ізверстно меденіну (Messing) таліті і случевати, што знају і в наше време і то тако ізкусно, да се меденіна од злата једва распозна.

Медтал іменован по ілірско-словенскі брон, поменшительнo бронец іма іме ізвїрно славјанско, корен слова брон і бронец од бернети (tönen). Како су старі асіјскі народі в давновекості ізкусно і ізверстно случевали брон і бронец (по санскрітскі: кансаѣстї) і многе јіне слученіне медталов, високо образовані Европејці ніємо заслѣділі ніті до днешнѣга днева. Славно је также індічко јекло.²⁵⁾

Бакра се је уже в стародавна времена унотрѣбовало в Индії много, то се віді на пагодах, на светішчах, ктера су покрита с кованім іздѣлјем бакрепім.

Сумпор іма і поднес індічко іме, по санскрітскі се зове: сулварі і значі совражнік бакра, одтуда латінско: sulphur і славјанско: сумпор.

Свінец је из Индіје; приважевал се је из індічке покрајіне іменем Мулва і по імені те покрајіне су га Старогелені іменовали іменем в геленшчїнѣ нічеса не значечім *μολιβδος* і *μολυβδος*.

Індіја је пребогата сребром і златом, сама покрајіна Пендшаб је дајала Даріју лѣтне казні 360 талантов злата. І в новѣјем времені су Магомедані і осталі завојевателі Индіје чудно і удівітельно много злата, сребра і драгога каменја одтірілі і однесли из земље.²⁶⁾

Подівугодно знаду Інді Аріјі ковіне, медтале, обдѣлавати і то с нај једнодушшїм орудјем. Цѣла творніца, дѣлніца, завод подівугодно ізкуснога і умѣлога златарѣа аріјскога состојі из једне чрепніце мѣсто плавне печі из једне цеві, трубе, мѣсто меха і из простіх дурніх (плохїх, шпатніх і хатерніх) клешч: але предце нікто ніје превішіл златарѣе аріјске в златарскїх нѣжніх і дробностніх

²²⁾ Страбо 692. — ²³⁾ Страбо 687. — ²⁴⁾ Пліи. Н. N. 18, 10, 3. — ²⁵⁾ Bohlen 2, 117. — ²⁶⁾ Bohlen 2, 118. 119.

издѣлјах і нѣх утло і мелко листовје на глатѣ (крісталѣ) і на јинѣх твердѣх і крехкѣх гмотах.²⁷⁾

Особиті доказ високе просвѣте уметности і сіле народа аријскога нам дајају стародавне і сада обстојече аријске грађевине, скалнате светѣшча і твердѣаве изкресане из живе скале, то је, из љутога камена, из камене горе, ктере се најду по веч покрајинах Индије, какових неіма ниједна земља на вес-ољном свѣтѣ; то су сграде управо горостасне, доказујуче необичајну сілу, постојанство і вітервалост аријскога народа, ктері јѣх је соградѣл.

Европејци су најпред нашлѣ скалнате пешчере (јескинје, шнілје, Grotten) на островѣ Елефантинѣ близо Бомбаја; обивателѣ је зову Горінура, по славјанскѣ Горномѣсто; мотреч јѣх су се јѣм дѣвом дѣвилѣ і над нѣмѣ остермелѣ, аколі протѣ осталим грађевинам те версте се могу іменоватѣ једном невеликім. В горѣ из жула (порфіра) камена су најшлѣ из скале изтесано светѣшче 135 чревљев (штревѣц, Fuss) долго і скоро істо тако широко с јіснамі і ходбамі, в ктерѣх су білѣ четірі редѣ столбов (слупов, Säulen), како да бѣ подпіралѣ цѣлу гору. Все стѣне тога светѣшча су окрашљене віпуклімі горостаснімі сликамі вѣровнімі і правонаучнімі (mit dogmatischen und moralischen Abbildungen).

Бечѣі спомѣнікі тога способа су на островѣ Salsette славне пешчере Kenneri. Гора, в ктерој се најду, је подобна серпу і је извотљена на способ полоокруглога гледалишча, од задја је наредѣн велик водѣјак, велико купалѣшче, јакоже језеро, чрез ктерога је біл попред созѣдан мост 100 чревљев долг, по ктером се је ходѣло к разлічнѣм светѣшчам; стебрі нѣгови і теперво (сада, нѣнѣ) стоје. Главнѣ светѣшче, ктеро је овдѣ из љутога камена порфіра изкресано је великанско високо, долго сто ступінь (кораков, шагов) і четірідесят ступінь широко і је обдано неізчислѣтельнімі ходбамі мед столбамі (слупама), лѣстѣицамі (Stiegen), јізнамі і купалѣшчама, все из живе скалнате горе, из живѣога камена і стѣне су носуте многімі напісама.

Подобна скалосветѣшча најду се і в Гѣат-горовѣі на прѣмѣр прѣ Карлѣ в державѣ махратов, на все пресеже велѣчанством грађевѣна находеча се управо в срѣдѣшчѣ Индије іменем Ellorѣ.

Четірі нѣмечке мілѣ од садајнога Авренгабада је стара горна твердѣава іменована по санскрѣтскѣ: Девагірі, то је, Дѣвогора, сада осакатѣено: Деогірі, ктера се спомѣнѣја также в: Periplus под іменем Тагара главнѣм тержѣжчем Вѣндыскога горѣвѣја. Два часа (дѣвѣ годінѣ, 2 Stunden) одтуда се најде гора, која се разпрѣстѣра полоокругом једну нѣмечку мілѣу далеко і се іменује по правѣцѣ: Дѣвнагора, јербо она је извотљена навѣик (колмо, прамѣоотѣвѣсно, senkrecht) од зверха долѣ і је спремѣнѣјена в несчислѣтельна светѣшча состојеча словно из цѣле скупѣне, из цѣлого сбора аријскѣх

²⁷⁾ Orme 1, pag. 89. Thevenot Voyage p. 113. Bohlen 2, 34.

светишч. Те пешчере стоје на великих редах столбов (слупов) в веч надстропјах (патрах, Stockwerke) на особ; описати ту дивно-дивну гору на ни могуће с всімі ходбами, лѣстницами, дворанами і мостами скалнатиі чрез водоводе также із скале ізсекане: јербо і они, ктері су то самі відлі, јих нісу могли пописати; та величина јих је тако поразіла і осуниіла, да су једва скусілі нічто кратко спомѣнути.²⁸⁾

Ніч але ніје величанственѣјєга од главнога светишча те горе зва-пога Кајласа... Најпред се ступі в велику дворану 138 чревльєв шіроку, 88 чревльєв глобоко в скалу с многімі слупоредами і јіснамі за лѹдство, ктеро се је о сватках сємо схадыало, онда се пріде чрез једен мост в горостасну пешчеру 247 чревльєв долгу 150 чревльєв шіроку в срѣдѣ те јєскінје су пустілі статі скалу лѹту, із ктере су онет ізкресали і ізвотлілі главно светишче і послѣдніч је і то светишче в срѣдѣ јєскінје јєшче 103 чревльєв долого і 56 чревльєв шіроко... піраміда тога светишча, како в обче все, је посуто с вајанјаі (Skulpturen). В јєскінји звунѣ тога светишча је много купалішч і обєлісков зравно... полег стѣн стоје пако тісучє і тісучє сох, спомѣніков вѣровніх і правонаучніх... і много напісов. Онет другє дворанє в Ellorѣ імају свѣтлу оліканє стѣнє. Чловєк, ктері все то промотрі, остермі і ужаснє над велікостју і над богатством сох і слік с нај нѣжнішїмі оздобаі і окрашенјаі — пописати се але не може. Seely, ктері је чудєса Ellorska промотріл, кончі порісє-ванјє славнога светишча Кајласа слѣдєчімі словаі: „Построіті скупіну, цѣл сбор, светишч, алі зідаті церкєв св. Петра алі св. Павла задєнє много труда і уметності але мі понімамо, како се је то дѣлало, како далѣје се граділо і како се доготовіло: на невѣрјєтно се зді і чіні, да бі трума лѹді, буді себѣ вєчја і себѣ трудолѹб-ніја, буді оскєрблѣна с всімі потрѣбнімі орудјаі сє лотіла жівє скалє (чамнатє горє) і да бі је ізвотліла і із нѣє доготовіла свє-тішчє таково, каково је іменовано с многімі сходбаі, дворанаі, с нєсчїслїтєльно многімі сохаі, слїкаі і подобаі: то сє зді і чіні, да је нємогучє і чловєк остермі і ужаснє од удівлѣнја.“²⁹⁾ І такіх скалнатіх светишч іма в Індії повсєда, кдѣколі су горє тому прїкладнє.³⁰⁾

Ту сємо спадају сграде званє по санскрітскі: бѣаговаті, скажєно: пагодє, то је богєвата алі божја хіша, су разєфјанє по всѣј Індії, нєрѣдко іма всако сєло своју богішчє; але вєчја нїх част в новѣјшєм врємєні созідана су малічка, нѣктерє напротів су соградѣна в нај вїшјєј давновєкоєсті і су тако сілно і крѣпко устројєна, да јих нісу могли разоріті ніті дівокі магомєдані, ніті лѹті Португалі.

²⁸⁾ Обшірнѣје опішє то Bohlen 2, од 76 до 89. — ²⁹⁾ Seely wonders of Ellora Lond. 1824. — ³⁰⁾ Knox descript. of Ceylan II., pag. 13 etc.

К тѣм најстарѣјшимъ богишчамъ спадају она находеча се при Гаридварѣ недалеко од Еллогѣ особито пако на поморскомъ побрѣжји Коромандельскомъ. Обично су сграде подобне острослупамъ (пирамидамъ) і обелискамъ... і ако би си јихъ мислиа себѣ красиѣјшимъ, казале би се му дѣјанско јешче много красиѣјимъ, како си јихъ је мислиа. На обѣхъ странахъ слуповъ, столбовъ, разпростірају се ходи і јисне до горостасне стѣне сградбіне.

Славнознано је богишче (пагода) Chalembaram седемъ часовъ (годинъ) јужно од мѣста Пондишері (Pondicheri) два часа од морѣа. Ако нѣкто ступи скрозъ главну столбову ходбу западне стране, віди на лѣвој странѣ великанско просторишче в ктеромъ стермі веч од тисучъ столбовъ, слуповъ, вишјихъ од 36 чревльевъ... Пагода сама има необичајну вишину. Богишче је соградѣно скалинами (Felsblöcken) 40 чревльевъ долгиі, 4 чревље широкіі і 5 чревльевъ дебелиі і те скали не су се морале, јербо каменолома није близо, семо притіріті 50 нѣмечкихъ миль далеко... в срѣдѣ градѣвіне проті ізходу солица разпростіра се велико купалишче; далѣје великъ окрөгъ с слупоходами обданъ стѣној марморној, ктера је оликана і окрашљена сликами і випуклими цвѣто-оздобами (Arabesken); онда, намѣтигодно! јешче једно светишче с темниі јиспами овајанјами (mit Sculpturen bedeckt) вѣронаучниі і правонаучниі, кдѣ су се сваткі светковали.

Оздобе знотрајне су в обче пріличне такімъ градѣвінамъ, на примѣр в једној пирамидѣ стоје на обѣхъ странахъ главне дворане реді столбовъ (слуповъ) і од главицъ четіріхъ слуповъ (von Säulenkapitälén) вісе славівне веріре (петези. Kettenfestons, Kettenguirlanden) скупа 548 чревльевъ долге і та веріра је на дивнодівні способъ цѣла із живе скале ізкресана (іздобљена, ізсекана, ausgemeiselt) і всака има 29 чланковъ (круговъ) всі скупа із једнога куска і је 60 чревльевъ долга і округі веріжни (ретежові, Kettenglieder) су тако великанскі, да има всакі по 32 цоловъ (палцовъ) в објемѣ і су тако оликані, да се свѣте како зеркало... Једна од тѣхъ двѣхъ верігъ је нинѣ пре-ломљена і вісі навдол по столбѣ.

Опет јіна сграда тога способа је пагода (богишче) в Cheringhamѣ на поморскомъ побрѣжји Коромандельскомъ, ктеро је обегнано, обдано, с седмју зідинъ, по чемъ обсеже та пагода објемъ једне нѣмечке милье. Зідине су овдѣ 26 чревльевъ вісоке і су једна од друге 350 чревльевъ оддалѣене, тако, да тѣмъ постане седемъ четвероугелнихъ дворішчъ, із срѣдшча ктерихъ стермі светишче. Четіре главне стране градѣвіне су обернѣне точно проті четірімъ странама свѣта, како је то навадно повесуда в Індіји при такіхъ сградахъ.

Тому подобно светишче поіише Sonnerat. Пираміда је 300 до 400 чревльевъ вісока і богато окрашљена; в дворішчѣ стоји великанскі бікъ под стрехој на вісокихъ стебрахъ (подпорахъ, столбахъ).

Turčija i Slavjani.

(Konec.)

Neposredno spada pod vladu tursku takže tako imenovana *Stara Srbija*, to je severni děl sadajne Albanije = Arnautske, ta krajina bila je jeden od naj slavnějšíh predělov někđajne Srbije i ješće v naše vreme večja část obivateljev su Serbi, akoli su pred 200 lětami tisuće porodic serbskih te kraje zavolju nesnosnoga nasilja turskoga zapustile i v Ugorsku se preselile. V krajinah rovinatih i po dolinah žive Slavjani Serbi, v goratih krajah v srědě zemlje prebivaju pako Albani, kteri zovu samih sebe Skipetarjami.

V staroj Srbiji so pamětigodne městnosti: Na severnoj straně Šar gorovja (Skadrus) leži v těh krajah naj imenitnějše serbsko město Prizren s 25.000 obivateljami; severo-iztočno odtuda leži Pristina s 10.000 obivateljami. Nedaleko odtuda leži Kosovopolje, planinska ravnina, obkopljena od vsěh stran ješće višjimi gorami — to je jeden od mnogih krajev, kterih se Slavjan jednom naj večjoj žalostju spoměnja, ovdě su Serbi pervu veliku bitvu proti Turkam zgubili 15. junija lěta 1389. Djakovo město s 21.000 obivateljami večji děl poturčenimi. Novi Pazar, po staroserbski Ras, s 12.000 obivateljami, někada stolično město kraljev serbskih iz rodbine Nemanja, iz njih su některi v ovdešnjih samostanah pokopani.

Osobito pamětigodno za Slavjana je město slavná Ohrida i město Peč.

Slavná Ohrida bila je v srědověku zajedno slavjanski Rim i slavjanski Carigrad, pod bolgarskim carjem Samuelom Ašenom I. (vladal od l. 981. do 1014.) take glavno i prestolno město carstva bolgarskoga. V šestom stoletji je založil cesar Justinian diecesu imenovanu: Prima Justiniana, koja je onda obsegala děl Dacije, Prevalitansko, Dardaniju, gornju Mesiju i děl Panonije. Stolica nadvladike pokrajine cerkvene justinianae primae bila je, kako se čini v Dardaniji ali Kustendžilě. Nadvladiku ovoga učinil je cesar Justinian s privoljenjem rimskoga pape i carigradskoga patriarhe samostalnem i neodvislim od Rima i od Carigrada; imel je nadvladika one nadvladičije pravicu biti izvoljenu i ustanovljenu niti od pape, niti od patriarhe carigradskoga, nego od duhovničtva ove vladičije i bil je v svojej vladičiji samostalen i neodvisel naměstnik pape i carigradskoga patriarhe.

V 9. stoletji se je stala Ohrida stolicoj neodvisloga in samostalnoga nadvladike perve justinijanske pokrajine cerkvene, koja je onda obsegala čělu bolgarsku deržavu na jugu do Drača (Durazzo) i do Beratu, to je, do arnautskoga Bělograda. Carj bolgarski Mihal Boris je ovu nadvladičiju samostalnu i neodvislu osnoval zato, ker

sta cerkvi zapadna i iztočna neprestano se prikarjale i prepirale, da bi ovdě, kako na nejednostranom zemljišči se mir i pokoj obderžal i čuval od jedne i druge strane. Ohridski nadvladika je bil neodvisen od Rima i od Carigrada pa zajedno v prijateljskoj cerkvenoj svezi s oběma, — to je, s vsěj cerkvoj božjoj s zapadnoj i iztočnoj. Bila je ova samostalnost verlo važna. Ovdešnje slavjansko učilišče, je imelo o časě nadvladike Klimenta bolgarskoga 3500 dijakov, odtuda se je osnovalo mnogo nižjih učilišč po deržavě bolgarskoj. Slavna Ohrida bila je glavno město i srědišče prosvěte slavjanske, ovdě je bilo ognjišče, koje je blagodatno ogrevale i razsvětlovalo bolgarske, serbske, horvatske, pozdněje i ruske Slavjane; ovdě je bilo učeno družstvo, akademija, spisovateljev slavjanskih, kdě su se naj izverstnějši spisi staroslavjanski spisali. Ker se je ova samostalnost i neodvislost skazala tako rameno koristnoj i poljeznoj ste se pozdněje ustanovile ješče dvě neodvisně patriaršiji v Ternově v Bolgariji i v Peči (Ipeku) v Serbiji. Pod cerkvenu oblast ohridske nadvladičije je podpadalo skoro cělo Ilirikum. Od devetoga stoletja, od časa svetoga Klimenta do lěta 1015. su upravljali slavjanski nadvladike, prebivajuči v slavnoj Ohridě pervu justiniansku cerkev. To je bila doba, v kojej je staroslavjansko slovstvo prekrasno i velelěpo cvětelo, ovdě je bilo srědišče spisovateljev staroslavjanskih, kakovi su bili sveti Kliment, Naum, Ivan eksarh, bolgarski vladika Konstantin, carj bolgarski Simeon i već jinih.

Ko je gerčki carj Basilij, Bolgarobijec, Ohridu osvojil lěta 1015. je dobil gerčki jezik uradno pervenstvo v pervoj justinijanskoj pokrajinjě cerkvenoj, ale i slavjanskomu jeziku je něka pravica ostala.

Ko je Štefan Dušan, car serbski, zavojeval Epir i Macedoniju, se je počela serbsčina vpeljati v ovih zemljah, osobito v Ohridě. Tada si je privlastnil v Peči novo ustanovljeni patrijarh mnogo pravic prie nadvladikam ohridskim prinadležečih. Serbsčina je vladala do lěta 1555. i toga lěta je odpehnul ju gerčki jezik.

V 17. veku je bilo pod cerkvenoj oblastju nadvladike diecese perve justinijanske sedem metropolitov, to je: metropolit Kastorije, Pelagonie, Edese, Gorice i Selasfora, Bělgrada, Strumice i Grevene i měmo toga pet vladik; Sisanije, Moglene, Molesha, Prespe i Debre.

V 18. stoletji je pak učinil patrijarha carigradski veliku i znamenitu preměnu na veliku škodu i štetu ohridske nadvladičije, kojej je zmenjšal prostor i oblast i změnil dostojanstvo nadvladike na dostojanstvo patrijarhe i odtergnul od cerkve perve justinijanske vse patrijaršije i jih pridal patrijaršiji carigradskoj.

Bože daj, da se někadjna slava slavne Ohride opet ponovi!

Sada ima Ohrida 8000 obivateljev Serbov. Cěla krajina okolo Ohride i Peči v Staroj Serbiji bila je někada jedrom slavne kraljevine serbsko-slavjanske. Ovdě stoje visoke gore: Šar, Ružev verh, Koprivnik i ješče jine, med njimi teče rěka Drina. Na těh zname-

nitih gorah, med kterimi se razprostiraju prijetne doline, su imeli serbski vladarji svoje grade, palače, kdě su stolovali i odkuda su vladali serbske zemlje; oni nisu osnovali města stoličnoga na način i sponob Prage, Krakova ali Moskve, nego oni su ukrasili celu pokrajinu mnogimi gradami samostanami, cerkvami i menjšimi městami. Ovdě pod verhom Koprivnikom leži Peč, kdě su někada prebivali patriarhi serbski i ima 12,000 obivateljev veđji del poturčenih Serbov, bilo je v stara vremena mnogo ljudnatěje. Pol časa odtuda najde se slavni samostan Dečani, kteroga velečastna cerkev izmed guste dubrave blisketa. Je to jedini iz samostanov serbskih, kteroga Turki nisu razrušili, ker po staroj narodnoj pripovědkě potverdjenoj dějstviji mora vsaki Turk nepreměno poginuti, kteri bi prekoračil prag samostanski. Za velikim oltarjem se vidi grob serbskoga kralja Stefana Uroša, kralja Dečanskoga, kteri je dal te samostan sozidati.

Neposrědno pod turskoj vladoj živu na balkanskom poloostrovu takže *Bolgaro-Slavjani* v zemlji po njih imenovanoj Bolgariji, v starodavnih vremenah se je ta pokrajina zvala Moesija. Ta krasna pa od Turkov gerdo prenebregana, zaneta i zanedbana zemlja se razprostira zapadno od rěke Timoka, koja děli Bolgariju od Srbije, iztočno do černega morja, onda od desnoga brěga Dunaja južno črez Balkan i takže na južnoj straně Balkana v Thrakiji, sadajnoj Rumeliji, ima veđe ali menje bolgarske naselbine med ljudstvom turskim i gerčkim; Bolgari živu v samom Carigradě zanimajući se pekarstvom, sadovničtvom (vertnarstvom, zagradičtvom) i jinimi dělami i remeslami. — Glavno gorovje je veliki i mali Balkan, glavna rěka Dunaj, v koju se izliva mnogo menjih rěk i potokov tekućih iz Balkana zvlačevajućih prijetne rodovitne doline od Bolgarov priležno obdelane, takovi potoci su: Timok, Nišava, Lom, Isker, Osma, Jantra i veđ jinih.

Denešni Slavjani-Bolgari su pravi koreniti Slavjani, v starodavnih vremenah su se zvali Moesijanami; oni se odlikuju kako veliki prijatelji prosvěte, gospodarstva, poljedelstva, i raznih remesel, pri tom su sicer hrabri v vojně, ako imaju veljane vojvode, pa ratobornoga značaja neimaju, su sovšem miroljubni, dělavni, prilježni i poterpežljivi, kako Slovenci. Samo ako pazimo na te vlastnosti. Slavjano-Bolgarov možemo ponjati i razuměti njih zgodovinu. Slavjano-Bolgari su iměli vse podměnke, kterimi bisu mogli osnovati slavnu deržavu, samo jim je nedostavalo ratobornosti. Lěta 678. po Kristu se je doselilo črez Dunaj med te moesijske Slavjane něko neveliko pa bojovno pleme, s kterom su se sdružili i su tēm polučili bojovnu silu, koje je tēm miroljubivim Slavjanam upravo se nedostavalo i su osnovali moćnu bolgarsku deržavu, koja je polagano rasla na vse strane, se širila i sjedinila v jednu deržavu vse Slavjane proti jugu v Thrakiji i Makedoniji, v Panoniji do izliva Drave, do Tise i do gorovja Matre proti zapadu. Svoju pri-

rodnu sposobnost k naukam i ljubezen k prosvětě su Slavjano-Bolgari jasno dokazali o časě slavjanských apostolov, bratov Konstantina (Cirila) i Metodija, která sta alfabet za Slavjane izmislila, uzajemni pravopis i književni slavjanski jezik vredila, sta s svojimi pomočnikami bogoslužbene knjige na slavjanščinu prevela i sta osnovala tako imenovano staroslavjansko ali cerkveno-slavjansko slovstvo, ktero se je krasno razcvětalo. Sam bolgarski car Simeon (vladał od lěta 892—927) slovi kako učeni vladar i spisovatelj, kteri je sam sveto pismo prekladal na slavjanski jezik. Pamětigodna je prigodba, da je toga časa prišel s vojskoj ruski knez Svatoslav v Bolgariju, se je ovdě najpred soznanil s hristjanstvom i je naměřaval semo se naseliti, tēm je pako gerčkoga carja tako razdražil, da je sbral veliku vojsku i je Ruse i Bolgare pobědil lěta 971. i tako je propadla prva deržava bolgarska. Stolně dvě městě te deržave bile stě Preslava in Ťumen na berdah balkanskih. — Ne dolgo potem je osnoval Samuel Šišmanovič drugu deržavu bolgarsku v sadajnoj Makedoniji, stolno město bila je Prespa, pozdněje Ohrida. Gerčki cesar Bazilijus prijimkom Bolgarovbijavec je trideset lět nečuvěno okrutno vojskoval se s Bolgarami od lěta 981 do 1019 i je takže totu bolgarsku deržavu pogubil. Sada je ostala Bolgariji skoro 200 lět pod oblastju Gerkov. Poslědnič sta dva brata Asan i Peter lěta 1186 opet izvojovala svojemu narodu svobodu i sta ustanovila novu, uže tretju deržavu bolgarsku med Balkanom i Dunajem. Stolično město bilo je Ternovo. Ta deržava se pa ni mogla dolgo obderžati iz već přičin. Pred vsēm su Bolgari izverstni, krěpki i blagonravni deržavljani pa bojovni nisu, preveč miroljubni nisu imeli med seboj plemena ratobornega, kako o časě, kada su osnovali pervu bolgarsku deržavu. Bolgarija je ležala med deržavami i silami světovnimi i duhovnimi sebě protivnimi, med cesarstvom gerčkim i němečkim, med Rimom i Carigradom; ktere su se v bolgarske zadeve měšale i Bolgariju vsaka na svoju stranu tagale, razni narodi su Bolgare napadali sada Gerki i Franki, potom Gerki i Madjari, Pečenci i Plavci. Ale i deržava gerčka je oslaběla osobito po tom, ker se je med Gerkami množila nepravda, razuzdanost i podlost, da je přišla Turkam v oblast. Slabi cesarji gerčki su uže večkrat proti Bolgaram Turke na pomoč poklicavali v Thrakiju i v Bolgariju. Lěta 1389 su Turki pobědili Serbe na Kosovom polju i jedno lěto pozdněje je uže stal sultan Bajazet s ogromnoj vojskoj v Bolgariji i je poslědnjega nesrečnoga carja Šišmanu vjel i vmoril i lěta 1396 cělu Bolgariju zavojeval. Bolgarija je imela tađa 30 županij s tverdjavami i městami. Hristjanske deržave su se několiko časa dosta přiležno i srečno prizadevale, da bi Bolgariju rešile izpod oblasti turške, osobito je junački Jan Hunjad se privojskoval lěta 1443 do gorovja Balkana, ale za hristjane bila je nesrečna bitka lěta 1444 pri Varně, v kteroj je Ugorski i Poljski kralj Vladislav v suboji proti samomu sultanu poginul, i od toga vremena hristjanske deržave nisu već

skušale oteti Bolgariju Turkam. Bolgari i Serbi terpe uže črez 400 lět pod samosiljem Turskim.

Naj imenitnějšíja města v Bolgariji su: Niš, kdě se je lětos močna vojska turska zbrala proti Serbiji, je město starodavno ima silnu tverdjavu. Blizo města je ves Tatarina s spoměnikom, kteroga su svirepi Turki postavili iz samih glav i kosti Serbov i mahomedanskich Albancev, ktere su Turki poubijali po smerti Černoga Jurja. Na berdě Balkana je Dupnica, mestice s železnim zavodom (s železnimi hamrami); Samokov, městice takže s železnim zavodom pri jednoj balkanskoj soteskě. Ihtiman městice pri jinoj balkanskoj soteskě zvanoj Trojanova vrata. Sredec veliko slavno město Bolgarov s 50 tisuč obivateljev. Skoro v srědě Bolgarije na berdě balkanskom Ternovo, staro stolično město s 12,000 obivateljev, je i v naše vreme ješče obdano nasipom. Šumen ali Šumlja veliko město v naj važnějšíj soteskě balkanskoj, je tako položeno, da se može považevati naj silnějšíj tverdjavoj v Evropě, akoli su gradjevine razvaljene i tverdnjava zapuščena, ktera je uže od početka nepravilno bila postrojena, ima do 30,000 obivateljev. Varna, po slavjanski Vrana, tverdjava pri Černom morji s najboljšem pristavom na tom pomorju.

Bolgari su pleme veselo, gostoljubno, prijazno i mužestveno, oni su začuvali udiviteljno mnogo presnih staroslavjanskih običajev i obredov, izmed vsěh Jugoslavjan je Bolgar naj priležnější gospodar, najizverstnější poljedělec, naj pokornejší podanik i upravo zato je naj globočájše podpadel pod nasilje tursko. Bolgari čezměrno miroljubni ne imaju značaja ratobornoga pod izverstnimi vojvodami su pako tako hrabri, da se mogu prisposodobiti i naj hrabřejšim plemenam. V tom su podobni Slovencam, kteri su takže brez ratobornoga značaja i znadu poterpeti i poterpivati i ako uže ne može jinače biti mirno i pokojno poginuti. Bolgari i Slovenci se rězko razlikuju od svojih bratov Serbov, kteri su jako ratoborni, ako jim svěča do nogtov dogori.

Slovenci, Serbi i Bolgari su pravi Slavjani, pa se po značaju svojem rězko razlikuju, ta razlika izvira iz toga, ker su ta plemena, kako i vsi Slavjani, potomki slavnih Indo-Arijev; Serbi su potomki čina vojničkoga zato tako ratoborni, Slovenci su potomki čina seljanskoga, zato tako nevojnički, Bolgari su naprotiv potomki iz trěh činov, iz čina brahmanskoga, seljanskoga i iz remeselníčnoga; zato su tako naukoljubni, priležni v gospodarstvě i izkusni v remeslah, samo vojničkoga življa neimaju i kadakoli su polučili takže i živelj vojnički ratoborni, budi po družbě s někojim tudjim narodom, totčas se je povzdignula deržava bolgarska.

Kako ostali hristjani neposrědno stoječi pod oblastju turskoj, tako su terpeli i Bolgari nečlovečke muke od nasilnih Turkov. Hristjani su pri vsakoj priložnosti skušali otresti igo tursko. Govori se obično, da je ustanek hristjanov počel se 30. julija 1875 v Her-

cegovině, dějstviteljno se to ima jinače. Boj med hristjanami i Turkami se je počel tisti den i tisto lěto, kada su Turki vojskoj prihruli v Evropu in traja uže čez 400 lět, samo s prestavkami. Pokoj je bil samo nekoliko lět tam, kdě su Turki hristjane poubijali ali tako jih zaslužnili, da si čisto nič nisu mogli pomagati, kděkoli su mogli su se hristjani pa operli, i hristjanske deržave su često se s Turkami vojskovale i ugnětenim hristjanam pomagale, po njih pomoči se je slědstveno sovšem osvobodilo gerčko kraljestvo od oblasti turske, Serbija i Romunija ste pako osvobodile se na toliko, da samo sultanu lětnu danj plačujetě, jinače ne směju Turki tamo ničesa ukazovati.

Naj večja zapreka, da hristjani i Turki ne moreju v zemlji mirno zraven sebe živeti je koran, to je tursko sveto pismo. Koran ni samo knjiga věrovna mahomedanam, nego on je i deržavni zakonik, na kteri je sozidana oblast sultana, na kterim je osnovana ne samo věra mahomedanska, nego i turska deržava. Koran razlikuje dvě versti podanikov sultanovih, mahomedane i nemahomedane. Mahomedani su izbrano ljudstvo božje, oni su narod gospodstvujuči, oni imaju vse urade v cěloj deržavě, samo oni imaju vse pravice, takže pravicu vsakoverstve krivice i nasilje činiti nemahomedanam. Nemahomedani su scěla v neograničenoj oblasti svakoga i naj podlejšega Turka, ne imaju človečskih pravic, nego su bezpravna turska raja, kako bi rěkel, turska čreda. Zato je skoro nemoguče, da bi kristjani i Turki v jednoj zemlji mirno zraven sebe živeli. Hristjani govore: mi nečemo biti već kako raja, kako turska čreda, mi hočemo kako ljudi živeti ali pa umreti. Oni hočejo biti ravnopravni s Turkami. To pa koran ne pripusti, to sultan dovoljiti ne može i akoli bi on to dovoljil i ukazal, da imaju i hristjani biti ravnopravni s Turkami, on bi med turskoj gospodoj ne najšel nikoga, kteri bi ravnopravnost hristjansku upeljati mogel i hotel. Sultan je přěd několiko lětami izdal slavnı proglas imenem hat-humajum, kterim su se kristjanam dovoljile krasne pravice — pa nikto ni jih upeljal, ravnopravnost hristjanska je ostala samo na papirju (na bumagě.) To se ni čuditi, vzemi Turkam kristjanske rabe (Sklaven), vzemi jim hristjansku rajı, i oni prestanu biti Turkami, robi su jim po věře potrebni, zato v krajinah, v kterih ni nemahomedanov, si Turki za drag denar (denge, peneze) rabe kupuju. Turki nisu se nič sprijatlili s svojimi evropejskimi podanikami, oni su prišli v Evropu, kako vojska i su ostali skoz vse 400 lět v Evrope, kako vojska, i se nisu naselili, da bi zemlju obdělovali i se tu udomačili; pod njih vladovj vse propada, zato je poslovica: Kamo tursko kopito stupi, trava sehne. Oni takže sami počitaju se v Evropě tudjincami. Velika turska gospoda carigradska si izbere pokopališče ne v Evropě, nego naj radše na asijskoj straně Vospora, misleč da pride vreme, da budu morali mahomedani zopet preseliti se iz Evrope v Asiju, odkuda su se priskitali.

Narodne pèsni.

10. Svekerva i nevèsta.

Iz Istre zapisal J. Volčič.

Svekrvica rano stane ¹⁾	Svekrvica vodu nosi
a nevesta brumna ²⁾ spi,	Svekrvica kuću mete
mlada bi se rada stala,	Svekrvica ručnju ³⁾ kuha
ali ju dragi ne pusti:	Svekrvica brzo prede
„Pospí, pospi moja draga	Svekrvica vse uredi
„još ti běla zora ni,	
„nina nena traninena	
„još ti běla zora ni.“	

¹⁾ Tako se poje ješće pet verst (štrof) samo prva redka se spremeni. ²⁾ brumna = bedljiva, = marljiva, = pridua. ³⁾ zajutrek, sni-danje, Frühstück.

11. Ure device Marije.

Koruška iz spodnje rožiške doline.

Perva ¹⁾ ura ²⁾ u noči	Sedma ura v noči
(k' se Marija veseli.)	(k' se Marija veseli.)
Anhelci lapu ³⁾ pojejo,	Anhelci lapu pojejo
(sveto Trojico hvalijo.)	(device Marijo kronajo.)
Ježiš nas vabi za sebo	Ježiš nas vabi za sebo
(horta, horta v svete nebó.)	(horta, horta v svete nebo.)

¹⁾ Pervi odstavek se zapoje šestkrat jednako, samo da se město: prva ura reče: druga, tretja ura i tako dalje. Drugi odstavek se zapoje takže šestkrat jednako, samo da se město: sedma ura reče: osma, deveta ura i tako dalje. ²⁾ Stunde, godina, čas, sat. ³⁾ lěpo.

Gospodam čitateljam „Slavjana“.

Tri lěta je „Slavjan“ trdil se po skromnih svojih silah raz-glaševati uzajemnost, priporočevati slogu i bližje soznakomiti med seboj slavjanska plemena, se je prizadeval upeljati cirilicu takže med Slavjanami latine se služečimi, je donašal sostavke v različnih slavjan-skih narečjaj: od sada trěba časnika občeslavjanskoga za politiku i literaturu, zato za sada Slavjan prestane na světlo izhadjati po po-slovičě serbskoj: Kada puška puca (strelja,) kolo ne jigra; strepen-tibus armis musae silent.

Matija Majar Ziljski.